

Kudret Altun, [Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler], Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, 2019

MAKALE BİLGİSİ

ARTICLE INFO

Kitap İncelemesi
Book Review

Sorumlu yazar:
Corresponding author:

Nurullah Karaoğulları

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
nurullahkarao@hotmail.com

Başvuru / Submitted:
15 Mayıs 2024

Kabul / Accepted:
14 Haziran 2024

DOI: [10.21021/osmed.1484530](https://doi.org/10.21021/osmed.1484530)

Atıf / Citation:

Karaoğulları, N. "Kudret Altun, Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler], Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, 2019", *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 21 (2024): 396-399.

Benzerlik / Similarity: 3

Öz

Osmanlı ahalisinde her ferdin kendini ifade etme, kendi değerlerini yaşama ve kültürel özelliklerini sergileyebilme imkânına sahip olduğu bir atmosfer hâkimdi. Bu durumu farklı ritüellerin yapılmasında, birbirinden farklı kıyafetlerin giyilmesinde, alışkanlıkların çeşitliliğinde görebilmek mümkündür. Osmanlı'da farklı sosyal tabakalara mensup fertlerin aidiyetleri çerçevesinde kullandıkları başlıklar da kültürel genişliğin bir göstergesi olarak tebarüz etmektedir. Bu çalışmada Prof. Dr. Kudret Altun tarafından yazılan "Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler" adlı eser tanıtılmaktadır. Eserde sözü edilen başlıklara yönelik İtalyan yazar ve devlet adamı Luigi Ferdinand Marsigli'nin çabaları sonucu vücuda gelen "Marsigli Koleksiyonu"ndan seçkin bir albüm ele alınmaktadır. Osmanlı toplumunda sosyal sınıfların ve tabakaların işlevselliği ile ilgili önemli bilgiler veren eser, meslek grupları ile ilgili de verileri içermektedir. Görsellerin ve kısa açıklayıcı yazıların canlılıkla sunulduğu eserde günümüz Türkçesiyle de açıklamalar bulunmaktadır. "Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler" tarih bağlamında önemli bir kaynak olmasının yanında eğitim-öğretimin değişik kademelerinde faydalanılabilecek bir eser olarak düşünülmektedir. Bu bakımdan tarih ve kültürümüze merak duyan herkesin ve eğitim camiasının istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler, Kültür, Tarih, Eğitim.

Abstract

An atmosphere prevailed among the Ottoman population in which every individual had the opportunity to express himself, live his own values and display his cultural characteristics. It is possible to see this in the performance of different rituals, wearing different clothes, and the diversity of habits. The titles used by individuals belonging to different social layers in the Ottoman Empire within the framework of their belonging are also an indicator of cultural breadth. In this study, Prof. Dr. The work titled "Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler" written by Kudret Altun is introduced. An outstanding album from the "Marsigli Collection", which was created as a result of the efforts of the Italian writer and statesman Luigi Ferdinand Marsigli, on the topics mentioned in the work, is discussed. The work, which provides important information about the functionality of social classes and layers in Ottoman society, also includes data about professional groups. In the work where visuals and short explanatory texts are presented lively, there are also explanations in modern Turkish. "Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler" is considered to be an important source in the context of history, as well as a work that can be used at different levels of education. In this respect, it is offered for the benefit of everyone who is interested in our history and culture and the education community.

Keywords: Social Class and Identities in the Ottoman Empire, Culture, History, Education.

Kudret Altun, [Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler], Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, 2019

Bir kültür hazinesi olarak Osmanlı Devleti; araştırılmayı ve incelenmeyi, yeniden keşfedilmeyi beklemektedir. Tarihsel ve sosyal anlamdaki birçok incelemeye rağmen gittikçe derinleşen, çözüldükçe yeni gizleri ile arz-ı endam eden Devlet-i Aliye'yi –öyle görünüyor ki- daha uzun zamanlar inceleyeceğiz. Her araştırmacı, her yazar Osmanlı hazinesinden izler buldukça kendi alanında daha ileri gitme şevkiyle yeni arayışlara girmektedir.

Tüm bu çabaların, arayışların bir ucunda maalesef ihmal edilen dönemler, kaybolan belgeler, gözden kaçan değerler olduğunu görüyoruz. Türk varlığı uzun tarihî geçmişe ve geniş coğrafyalara uzanmıştır. Bu durum Türk kültürünün önemli ölçüde zengin bir yelpazeye yayılmasını sağlamıştır. Netice itibariyle birçok kültür varlığı oluşmuştur. Ancak bu kültür varlıklarının önemli bir kısmı ihmal, kayıtsızlık veya zorunlu bazı sebeplerle yok olmuştur.

Kaybolan bu kültür varlıklarının bir kısmı Batı kütüphanelerinde ve müzelerinde bulunmuştur. Yanı sıra Türk kültürüne ait birçok unsur da Batılılar tarafından irdelenerek ortaya çıkarılmıştır. Öyle ki kültürümüzün ana umdeleri arasında sayabileceğimiz Göktürk Kitabeleri ve Dede Korkut Hikâyeleri dahi oryantalistlerin gayretleri neticesinde gün yüzüne çıkarılarak kültür envanterine dâhil olmuştur. Bu iki örnek gibi birçok el yazması ve matbu' eserlerle birlikte vesikalar Batılıların çabasıyla bulunmuş ve muhafaza edilmiştir. İtalya'da da Türk kültürüne ait birçok eser unutulmuş ve bunlar Türk ilim insanları tarafından incelenmeyi beklemektedir.

Bahsedilen eserlerin milletimize sunulduğu önemli bir örnek olarak *Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler*'i gösterebiliriz. Bologna Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan ve 1658-1730 yıllarında yaşayan oryantalist Luigi Fernando Marsigli'nin koleksiyonunda yer alan bu hazineyle Prof. Dr. Kudret Altun'un karşılaşması bambaşka bir sevinç ve heyecan kaynağı olarak belirmiştir. Bu özel ve tek nüsha, sözü edilen koleksiyondan temin edilerek incelenmiştir.

Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler; kültür sahamıza gelen bir soluk, tarih serüvenimize eklenen bir halka olarak kaybolan/unutulan değerlerimizi hatırlatmaktadır. Uzun bir süre yurt dışında akademik çalışmalarına devam eden ve gittiği coğrafyalara Türk kültürünü ve değerlerini de götürme çabası içinde bulunan yazar Prof. Dr. Kudret Altun tarafından kaleme alınan bu eser, yazarın yurt dışındaki değerlerimizi ülkemize taşıma heyecanının bir ürünüdür. Akademisyenler, öğrenciler ve kültürel değerlere ilgisi olan araştırmacılar için *Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler* son derece önemli bir belge niteliğindedir.

Bu eser, "İçindekiler" bölümünde yapılan tasnifle dört bölümde ele alınmıştır. "Marsigli Koleksiyonundan Nazenin Bir Albüm" başlıklı ilk bölümde kitabın yazarı Prof. Dr. Kudret Altun'un albüm konusundaki değerlendirmeleri ve bu kapsamda bilimsel açıklamaları bulunmaktadır. Bu bölümde büyük milletlerin tarih sahnesinde yer alan kültürel değerlerini vefa

ve ihtimamla arayıp bulmasının gerekliliğine değinen yazar, Türklerin büyük millet kavramının tam da ortasında olduğunu vurgulamaktadır. “Arayan ya Mevla’sını ya da yazmalarını bulur.” ifadesiyle ecdâdımızın izini süren bir yaklaşım içinde bulunduğunu belirten Altun, Bologna Üniversitesi Kütüphanesi’nde bir hazine değerinde olan ata yadigârı Marsigli Kolaksiyonu’nu büyük bir tevafuk sonucu keşfettiğini belirtmektedir.

Venedik-Osmanlı ilişkilerinin ayrıntılarıyla incelenmesi gerektiğini söyleyen yazar, Venedik Dükü’nün Osmanlı Kaptan-ı Derya ve leventleri adına Kanal Grande’nin göz alıcı binası “Fontego dei Turchi”yi yaptırmasını örnek göstererek “Türk Kervansarayı” olarak yıllarca kullanılan bu binadan gurur duyduğunu belirtir. Ancak bu isim son yıllarda Fontego dei Tedeschi olarak değiştirilmiştir. Yazar bu konudaki hüznünü ve ecdadımızın mirasına sahip çıkılmadığını ifade etmektedir. Öte yandan Vatikan Kütüphanesi’nin Osmanlı Kaynakları bakımından zenginliğini ve buradaki el yazmalarının tasnif sürecinde olduğu bilgisini vermektedir.

Yazar, “Marsigli Koleksiyonundan Nazenin Bir Albüm” başlığı altında Bologna’nın Üniversiteleri, İkiz Kuleleri ve Marsigli Koleksiyonu ile bir kültür şehri olduğunu vurgulamaktadır. Bologna’da gördüğü el yazmalarıyla özel nitelikte bir çalışmayı bulduğunu belirten yazar, bu yazmalarla ilgili daha önceden yapılmış bir çalışma ve tespit olmadığını belirterek sözü edilen koleksiyonun önemine temas etmiştir. Ayrıca bu bölümde yazar, somut kültürel mirasın nadide numunelerinden olan bu eşsiz hazineyle gurbeti unuttuğunu adeta onları yazarların, müelliflerinin rûhuyla buluştuğunu yine kendine has üslubuyla ifade etmektedir.

Bologna’nın güzellikleri ve koleksiyonun özellikleri dışında Luigi Ferdinand Marsigli’nin hayatına ilişkin birtakım bilgiler de bu bölümde verilmektedir. Marsigli’nin hayatına yönelik bilgiler bir bilim insanının kaleminden aktarılmıştır. Albano Sorelli tarafından 1930 yılında yayımlanan ve Marsigli’ye ait bir mektubun önemli bir kısmı da bu bölümde sunulmuştur. “Eşsiz Çizimler ve Çizgilerin Esrarı” alt başlığı ile albüme ait birtakım özellikler de bu kısımda ele alınmıştır.

Kitabın ikinci kısmında “Kaynakça”ya yer verilmektedir. Albüm kısmına geçmeden sunulan kaynakçada, incelenen koleksiyon ve Marsigli ile ilgili bilgileri içeren biyografik eserler sunulmakta ve çalışmalarla ilgili İtalyanca makaleler anılmaktadır. Marsigli ile ilgili öne çıkan çalışmaları bulunan Profesör Maurizio Pistoso ve Marsigli’nin mektubunu yayımlayan Albano Sorelli’nin çalışma kapsamındaki önemli eserleri ile ilgili bilgiler de bu bölümde sunulmaktadır. Kitabın hazırlanış sürecinde başvuru ve burada adı geçen eserlere yönelik açıklama “Kaynakça” bölümünde bulunmaktadır.

Osmanlı’da Sosyal Sınıf ve Kimlikler kitabının ana bölümünde yer alan üçüncü kısım dikkati çekmektedir. “Albüm” adı verilen bu bölümde yukarıda sözü edilen koleksiyondan alınan figürler, müellifin (Marsigli) Osmanlı Türkçesi notları ve Altun’un Latin Alfabeti’ne aktarımı yer alır. En mühim olanı ise şudur ki müellifin (çizerin) eski İtalyanca ile filigram kartonunun arkasına yazdığı Latince kendi el yazısı notları da Türkçeye yazar tarafından tercüme edilmiştir.

Sözü edilen nadide albüm, Marsigli Koleksiyonu’nda BUB 3356’da kayıt altına alınan ve Nakibü’l Eşraf çizimiyle başlayan albümdür. Albümün orijinali ile ilgili 9x25 cm. boyutunda kırmızı dış deri, miklepli, şemseli, meşin cilt içinde olduğu ve kenarlarda oyma lale motifleri bulunduğu bilgisi verilmektedir. Albüm 81 varaktan (yaprak) oluşmaktadır. Kalın ve sert

kartondan yapılan varakların her birinde çoğunlukla 3 ve bazen de 2 figür bulunmaktadır. Albümdeki çizimler son derece gerçekçi ve başarılıdır.

Albüm, içerik olarak Osmanlı'da farklı sosyal grup ya da tabakalara ait erkeklerin kullandığı başlıkları göstermektedir. *Başlık* kavramı eser içerisinde yerine göre *sarık*, *destâr*, *serpuş*, *türban*, *börk* olarak da anılmaktadır. 218 adet resimden oluşan albümde çizilen figürlerin kıyafet ve başlıklarından hareketle hangi sosyal gruba ve tabakaya ait olduğuna dair kısa açıklamalara yer verilmiştir. Bu açıklamalardan resmedilen figürlerin meslek grubu, resmî ya da askerî bir aidiyet içinde olup olmadığı, bir tasavvuf erbabı olup olmadığı, inanışı ve kültürel yaklaşımı gibi birçok bilgi elde edilebilmektedir. Albümde yer alan Osmanlı Türkçesi ile yapılan kısa adlandırma ve eski İtalyanca açıklamaların yanında günümüz Türkçesine tercümelere de yer verilmektedir. Albümde yer alan birtakım hataların yazar tarafından düzeltilip izah edilmesi esere farklı bir boyut da katmaktadır.

“Albüm”ün ardından “Dizin” bölümü gelmektedir. Bu bölümde klasik yaklaşımla ve alfabetik sıra ile metin içinde öne çıkan kavramlar ve ilgili sayfalar sıralanmaktadır. Buradan kitap içinde bulunan figürlere, meslek ve ünvanlara kolaylıkla ulaşılabilmektedir.

Sonuç

Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler, bir bütün olarak Osmanlı/Türk Kültürü, Osmanlı'da halkın çeşitliliği, özgürlük anlayışları ve yaşam tarzlarındaki farklılıklar hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Eser, görsel sunuların yanında kısa ve öz izahlar ve önemli tashihlerle kolay anlaşılır ve net bilgiler vermektedir. Bu açıdan *Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler*, Osmanlı'nın insanı temele alan kucaklayıcı yaklaşımını bir kez daha gözler önüne seren bir belge olarak değerlendirilebilir.

Tasarımı, içeriği ve yaklaşımıyla Türk kültürüne yönelik önemli bir veri kaynağı olarak vücuda gelen *Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler*, yazının başında bahsi geçen muhataplar dışında eğitim / öğretim ile ilgilenen ve kültürel değerlerin aktarılmasını kendine vazife bilen her akademisyen için önemli bir eser niteliğindedir. Osmanlı'da yaşayan farklı renk ve kimlikler hakkında hem görsel hem de yazılı güzellikler, bir yabancının özgün bakış açısıyla yazar elinden süzülerek günümüze kadar ulaşan nadide bir hazine olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

Altun, K. (2019). *Osmanlı'da Sosyal Sınıf ve Kimlikler*. Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul.